

E 85 / 13

DEBRECENI TISZA ISTVÁN TUDOMÁNYOS TÁRSASÁG
EMLEKBESZÉDEK

I. KÖTET. 4. SZÁM.

SZERKESZTI
SZÁDECZKY-KARDOSS TIBOR
egyetemi ny. r. tanár, főtítkár,

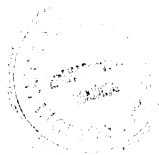
SOCIETAS SCIENTIARUM DEBRECINENSIS DE STEPHANO TISZA
NOMINATA
ORATIONES AD MEMORIAM SOCIORUM HABITAE
TOM. I. FASC. 4.

DARKÓ JENŐ
EMLÉKEZETE

ÍRTA ÉS A TISZA ISTVÁN TUDOMÁNYOS TÁRSASÁG
1941. JÚNIUS 22-I KÖZGYŰLÉSÉN ELŐADTA :

SZABÓ ÁRPÁD

R. TAG.

DEBRECEN, 1941.

DEBRECENI TISZA ISTVÁN TUDOMÁNYOS TÁRSASÁG
EMLÉKBESZÉDEK

I. KÖTET, 4. SZÁM.

SZERKESZTI
SZÁDECZKY-KARDOSS TIBOR
egyetemi ny. r. tanár, főtítkár,

SOCIETAS SCIENTIARUM DEBRECINENSIS DE STEPHANO TISZA
NOMINATA
ORATIONES AD MEMORIAM SOCIORUM HABITAE
TOM. I. FASC. 4.

DARKÓ JENŐ
EMLÉKEZETE

ÍRTA ÉS A TISZA ISTVÁN TUDOMÁNYOS TÁRSASÁG
1941. JÚNIUS 22-I KÖZGYŰLÉSÉN ELŐADTA :

SZABÓ ÁRPÁD

R. TAG.

DEBRECEN, 1941.

E 85/13

Tekintetes Közgyűlés !

Azt hiszem, mindnyájunknak feltűnhetett már, milyen gyakran halljuk akkor, ha egy oly nagy tudós, forrón tisztelt és szeretett egyéniség, mint Társaságunk volt elnöke, eltávozik az élők sorából, az ilyen szavakat : „Halálával felfelé ívelő gazdag életet tört ketté idő előtt a senkit nem kímélő kegyetlen végzet!“ Úgy érezzük, hogy ezek a szavak jól beillenek a mérhetetlen fájdalom feljajdulásába, mert véges emberi értelmünk az olyan halálban, amilyen Darkó Jenőé volt, csak az élet kettétörését, értelmetlen megszakadását láthatja. És mégis fel kell tegyünk a kérdést, vajjon szabad-e így beszélnünk. Vajjon nem lázadás-e gyarló emberi szavunk az ellen az örök rend, kozmosz ellen, amely nem ismer félbeszakadt, kettétört életet, amelyben minden, születés és halál, virágzás és hervadás megfellebbezhetetlenül a maga idejében jön, függetlenül attól, hogy az emberi ész megérti-e vagy sem. Az antik görögség nem ismert befejezetlen életet ; csak az öngyilkosok, az erőszakosan lázadók azok, akiknek élete kettétört és a legszebb halál épp az, amely munka közben a felfelé ívelő pályáról ragadja magával az embert.

Az emlékezésnek e kegyeletes órájában, azt hiszem, nem mutathatnánk be kedvesebb áldozatot Darkó Jenőnek, mintha megkíséreljük mi is áttekinteni életét, mint organikus, befejezett és lezárt egységet. Adjunk számot magunknak arról, hogy mi volt ez a munkában és eredményekben gazdag élet ; merüljünk el e tények szemléletében, és idézzük azt az emberfeletti eroszt, amely minden tudományos megnyilatkozásának, munkájának és alkotásának végső oka volt.

Darkó Jenő 1880 július 13-án Dálnokon született Háromszék megyében. Atyja, Mihály, állami elemi iskolai igazgató, anyja dálnoki Veress Mária. Apai ágon egyik őse, Benkő József,

theologiai tanár, a híres botanikus és tudós. Az újszülött mindkét ágon ősi, nemes székely család sarja. Ez a tény, valamint a születés helye és dátuma már maga is előre determinálja Darkó Jenő egész életét és munkásságát. Mint látni fogjuk, minden lépése, gondolata és tette valójában a „genius Transsylvaniae“ jegyében áll. Hogy mi a „genius Transsylvaniae“, milyen annak a közösségnek lelkisége, amelyből Darkó Jenő származott, ő maga mondja el egyik 1921-ben tartott Székely társasági beszédében. A székely lelkiség alapsajátságai közül kiemeli a fajtához, hazához és szokásokhoz való szívós ragaszkodást, áldozatkészséget, önként vállalt kötelelességteljesítést és szabadságszeretetet. Mindez Darkó Jenőre is jellemző volt. Ugyanakkor azonban döntő befolyással vannak egész pályafutására, tudományos munkásságára és gondolkozására a mult század végének szellemi áramlatai. Elemi iskoláit szülőfalujában, majd a középiskolát a sepsiszentgyörgyi református Székely Mikó Kollégiumban végzi mindvégig jeles eredménnyel. Távozásakor, mielőtt mint a br. Eötvös József Kollégium tagja beiratkoznék a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsészeti karára, sepsiszentgyörgyi igazgatója, Pap Lajos, búcsúzóul ezt írja róla ajánló soraiban : „Őszintén mondhatom, hogy 15 évi tanárkodásom ideje alatt kiválóbb növendéket nem ismertem : testi és lelki előnyökkel egyaránt megáldott ifjú, akiben megvan a komoly elhatározás és akaraterő, s hiszem, hogy ha jeles tehetségeinek harmónikus fejlesztésére megtalálja a kedvező körülményeket, rövid időn belül a magyar tanügy derék munkása lesz.“ Szinte ugyanezekkel a szavakkal emlékezett meg Darkó Jenő ifjúkoráról a közelmultban egyik volt középiskolai tanára. Ma már elmondhatjuk, hogy azok a reménységek, amelyeket kora ifjúságában kollégiumi tanárai hozzáfűztek, nem okoztak csalódást : Darkó Jenő a magyar tudománynak és Erdélynek még szinte többet adott, mint pályája elején remélték volna. Nemcsak az ifjúság nevelője, tanára lett, hanem a külföldön is elismert nagynevű tudós. A budapesti egyetemen Pecz Vilmos, Hegedűs István és pónori Thewrewk Emil klasszika-filológiai előadásait hallgatja. Egyetemi évei alatt könyvtárosa, majd pedig seniorja a klasszika-filológiai szemináriumnak. Még dokotrráavatása előtt elnyeri 1902-ben a bölcsészeti kar pályadíját „A latin nyelvben előforduló -vi perfectum

magyarázata“ c. dolgozatával. Ugyanebben az évben egy másik nyelvészeti tárgyú értekezése alapján bölcsészetdoktori szigorlatot tesz „summa cum laude“ eredménnyel, s bár mindig jelesen végezte tanulmányait, nem folyamodott a Habsburg származású uralkodóhoz eredményeinek külső elismeréséért, a királygyűrüért.

Az a körülmény, hogy Darkó Jenő Pecz Vilmos előadásait hallgatta, előre megszabta egész későbbi tudományos munkásságának kereteit. Nálunk Magyarországon Pecz Vilmos volt úttörője annak a gondolatnak, hogy a klasszika-filológiai kutatásba a „közép- és újjörög filológia“ is bevonassék. Ezt a gondolatot a fiatal Darkó Jenő teljes odaadással tette magáévá, kitűnik ez később a debreceni református főiskolán tartott székfoglaló értekezéséből is. A szorosabb értelemben vett klasszika-filológia — úgy látszik — Darkót kevésbé érdekli. Még idevonatkozó dolgozatai is azt a benyomást keltik, mintha csak előkészületet tenne valami másra, amit sokkal fontosabbnak tart, ami igazán szívügye. Különösen érvényes ez a megállapítás doktori értekezésére : „A koiné viszonya az ó-görög dialektusokhoz.“ A koiné a görög nyelv fejlődésének az a fázisa, amely az ú. n. alexandriai és római korszakokban jelentkezik, mint elterjedt világnyelv. Ebből a dialektusból fejlődött aztán tovább a közép- és újjörög nyelv. Pecz Vilmos szerint Darkó már doktori értekezésének témaválasztásakor a közép- és újjörög filológia kutatására készült. Ez az előre megfontolt céltudatosság különösen jellemző rá. Gyakran megtörténik ugyan, hogy a kezdő tudós a doktori cím elnyerése után visszatér disszertációjához és éveken át folytatja ugyanezt a témát; itt azonban valami egészen másról van szó. Darkó már a disszertáció megírása előtt világosan tudta programját. Figyelemreméltó, hogy még doktorrá avatása évében dolgozata jelenik meg az EPhK-ben „A byzantiumi philologia fejlődése, mai állása és feladatai“ címen. E munkával kapcsolatban idézzük szeretett mesterének, Pecz Vilmosnak szavait Darkó Jenő munkásságát és célkitűzéseit illetően : „Darkó, mivel minket magyarokat tudvalevőleg nemcsak a tudományos érdek, hanem sok tekintetben a nemzeti kötelesség is késztet byzantiumi tanulmányoknak szorgos és gondos ápolására, saját tanulmányai alapján odatörekszik, hogy a byzantiumi filológia

történetének és mai állásának különösen ránk magyarokra nézve tanulságos képét nyujtsa, és szóba hozza ennek a tudománynak hazánkban jövő feladatát, melyek között — mint Darkó igen helyesen mondja — első helyen áll a byzantiumi történetírók és krónikák hosszú sorozatának történeti hitelesség szempontjából való értékelése, amennyiben a magyarok történetére vonatkoznak.“ Lehetetlen észre nem vennünk, hogy ez a céltudatosság és programmszerűség valójában egy magyar tudomány szolgálatában álló úttörő nemzedék sajátossága volt. Darkó Jenő ifjúkorában még világosan érezhette mindenki, hogy nálunk a szellemi tudományok terén az volt a helyzet, hogy a szellemi tudományok egyes disciplináit készen vettük át Nyugatról, és filológusaink legfőbb becsvágya abból állt, hogy alkotásuk a külföldi fórum előtt is megállja helyét. A századforduló éveiben úgy látszott, mintha ez a helyzet egy pillanatra megváltoznék: alkalmunk nyílt arra, hogy szinte mint kezdeményezők, úttörők vegyünk részt egy új tudományág, a közép- és újjörög filológia megalkotásában. Ez a terület még alig járt ősvadon volt, amely ezer kalandot és felfedezést ígért a fiatal tudósoknak. Talán ez a magyarázata annak, hogy Pecz Vilmos kezdeményezésére az ifjú generáció olyan hévvel veti magát a közép- és újjörög filológia tanulmányozására. Darkó Jenő is Münchenbe megy 1904-ben ösztöndíjával, hogy az új tudomány szervezőjének, Krumbachernek szemináriumában tökéletesítse tudását. Itt fogamzik meg benne az a terv, amelyet teljes egészében csak 1922. és 1927-ben tud megvalósítani: Laonikos Chalkokandyles bizanci történetíró munkájának új korszerű kiadása. E terv megvalósításához megnyeri a Magyar Tudományos Akadémia anyagi támogatását, úgyhogy Laonikos Chalkokandylesnek a müncheni és a párizsi könyvtárakban őrzött kézíratait még az 1905. év nyarán áttanulmányozhatja. Ezt a munkát folytatja 1906 nyarán a velencei, firenzei és római könyvtárakban, majd bevégi 1907 őszén az oxfordi Bibliotheca Bodleianában. A csendes elmélyedő könyvtári munka eredményeit egyelőre tanulmányokban foglalja össze, amelyekben hangsúlyozza az új szövegkiadás szükségességét, és jellemzi a bizanci történetíró egyéniségét, stílusát és történetírói módszerét. Az Akadémia elvállalja a kiadás költségeit, de az új szöveg megjelenése még hosszú évekig várat magára. Darkó érdeklődése eközben nem lankad és több-

szőr újra előveszi kedvelt Laonikosát. Természetes, hogy a filológus és bizantinológus újra meg újra kezébe veszi az ismert szövegeket, sorról-sorra, betűről-betűre analizálja, mintha nem tudna betelni a letűnt idők emlékével. De vajjon mi hajtotta Darkót arra, hogy éppen ennek a legtöbbször szakemberek között is alig ismert bizanci történetírónak szentelje hosszú évek fáradságát? Vigyázzunk! A kérdés nem fölösleges. Talán épp ez vezet el bennünket Darkó legmélyebb erozának felismeréséhez. A bizanci történetíró, akit valójában ő tett ismertté, a magyar történet egyik fontos forrása. És ez a tény megmutatja számunkra azt is, mit keresett Darkó a byzantinológiában? Székely és tudós volt ő, a Kőrösi Csoma Sándorok fajtájából való, akik hosszú kalandorutakra kelnek, és mindegy, hogy Tibet kolostorait járják-e, vagy a Nyugat könyvtárait, mert számukra csak egy kérdés fontos, csak egy problémát ismernek: tudják, hogy ők magyarok, és becses számukra a magyarság minden régi nyoma, bárhol legyen is az. A byzantinológiában valójában csak azok a területek tudják lekötni teljes egészében Darkó érdeklődését, amelyek a magyarság és a magyar történet szempontjából fontosak. Még magántanári képesítése előtt 1907-ben felolvassa az Akadémia első osztályának ülésén egyik ma is igen becses dolgozatát a bizanci íróknál használatos magyarokra vonatkozó népnevekről. Ugyancsak vizsgálat alá veszi még élete első nagy alkotó korszakában Bölcs Leó Taktikájának magyarokra vonatkozó fejezeteit és mindjobban elmélyed az ősmagyar hadiszervezet és taktika tanulmányozásában. 1917-ben írja meg egyik legszebb, maradandó értékű filológiai dolgozatát „A veszprémvölgyi oklevél hitelességéről“.

A tudományos munka közben életpályája is gyorsan szinte évről-évre emelkedik. A doktorátus megszerzése után 1902—1903-ban mint ösztöndíjas rendes tag a budapesti gyakorló főgimnáziumban működik; ugyanakkor az Eötvös Kollégiumban a görög filológia korrepetitora és az evangélikus gimnázium óradó tanára. A közbeeső önkéntesi év leszolgálása után, mint már említettük, a müncheni egyetemet látogatja. Hazatérve, előbb a pápai Kollégiumban, majd a budapesti VII. kerületi áll. főgimnáziumban nyer tanári alkalmazást. 1908 elején görögországi tanulmányútra megy. Megismerkedik mesterének, Pecz Vilmosnak, régi barátjával, Chadzidakisszal, és hallgatja elő-

adásait az athéni egyetemen. 1908 szept. 1-től kezdve a debreceni református Főiskola tanára, 1910-ben a „Közép- és újjörög filológia“ tárgykörből a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem magántanára, 1913-ban a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja és végül 1914-ben az újonnan megalakult debreceni m. kir. Tisza István Tudományegyetemen a klasszika-filológia ny. r. tanára lesz.

A világháború és különösen annak következményei Darkó életében nagy megrázkódtatást okoztak. Előbb a szerb fronton teljesített katonai szolgálatot tartalékos hadnagyi rangban, de később tanári állására való tekintettel felmentést nyert. Az összeomlás után jelentős szerepe volt a megszállás alá került és menekült székelyek ügyeinek intézésében. Épp ezért Debrecen megszállás idején exponált magyarsága miatt menekülnie kellett. Budapesten az erdélyi menekültek ügyével foglalkozik, majd az oláhok távozása után visszatérve, Debrecenben a Menekültügyi Hivatal vezetője lesz. 1919 elején az újjáalakult debreceni Székely Társaság elnökéül választja, és ettől kezdve rendkívüli sokoldalú munkássága és elfoglaltsága ellenére féltő aggodással fordul az erdélyi problémák felé. Fáradságot és akadályt nem ismerve, az erdélyi, a székely kérdést tartja élete legfőbb feladatának. Filológiai munkásságában egyidőre szünet áll be és szaktárgyával csaknem szakítva, teljesen a nagy magyar problémák munkásává szegődik. Egész biztos nem volt könnyű az áldozat: a tudósnek, aki élete első felében oly önmegettadással, annyi odaadó türelemmel fáradozott nyelvi kérdések, történeti és szöveg-hagyományozási problémák megoldásán, ott kellett hagynia az elvont kutatás magasztos elefántcsont tornyát, és tudását, képességeit az élő történet szolgálatába kellett állítania. Ebben az időben bizonyítja be magáról, hogy ő mindenk felett és elsősorban magyar, és hogy a székely tulajdonságokról nemcsak beszél, hanem azok benne eleven ható erőkként működnek. Hazánk területének kétharmadrészával együtt a kis székely szülőfalu is idegen uralom alá került. Darkó Jenő teljes mértékben átéli és átérzi a tragédiát. De nem csügged el, nem merül letargiába, éber lelkiismeretével felismeri a tennivalókat. Munkássága ez időtől kezdve rendkívül sokoldalúvá lesz. Társadalmi téren főleg a debreceni Székely Társaság és az Erdélyi Férfiak Egyesülete keretein belül működik,

Mint a debreceni Székely Társaság elnöke, fiókegyesületeket szervez a Tiszántúlon és 1934-ben megrendezi az Országos Székely Kongresszust Debrecenben. Mindenütt, ahol csak teheti, itthon és a külföldön, egyaránt a magyarság érdekében dolgozik, és ezért érdeklik elsősorban a magyarsággal kapcsolatos problémák. Nem kiméli a fáradságot, hogy közvetlen román forrásokból ismerje meg a dákoromán elméletet, és a tudomány fegyvereivel is felvegye a harcot politikai ellenségeink ellen. Mikor 1936-ban Rómában az „Academia degli Arcadi“ tagjául választja és a székfoglaló előadás megtartására kerül a sor, olyan témát választ, amelynek valójában már semmi köze sincs tudományszakához: „Népességi mozgalmak Erdélyben és környékén a középkorban.“ Nem lepődhetünk meg ezen Darkó Jenő esetében, hiszen ő — Csűry Bálint szerint — már legelső nagy figyelmet keltő tudományos alkotásában is annak a tudósfajtnak bizonyult, aki a tudományt nemcsak önmagáért műveli. A filológiában való rendkívüli jártasságával és elmélyedésével is magyar fajtát szolgált. Hiszen épp ő volt egyik megindítója annak a tudományos módszerű magyar őstörténet-kutatásnak, amely ma már a tudásnak annyi sugarát vetíti őseink műveltségére. Az erdélyi népességi mozgalmakról szóló előadás, amely valójában a tendenciózus dákoromán elmélet jól felkészült tudományos megcáfolása, német és olasz nyelven is megjelent. Ez a tudományos propaganda mindenesetre nagyban hozzájárult a nemzeti igazságunknak külföldön való megismeréséhez. Különösen fontosnak tartom azonban hangsúlyozni ebben az összefüggésben, hogy Darkó Jenő sohasem a köznapi értelemben vett propagandára gondolt. A debreceni Székely Társaság főfeladatává is a nemesebb értelemben vett tudományos komolyságú propagandát tette.

E közben tudományos témaköre kiszélesedik. Egymásután jelennek meg dolgozatai és terjedelmesebb munkái a turáni kultúra jellemvonásairól, az ősmagyar hadművészet fejlődéséről, a honfoglalásról, Erdélyről és még számtalan más hasonló kérdéssel. Közben visszatér tudományszakjához, a bizantinológiához is, de újra csak a magyar vonatkozások tudják lekötni érdeklődését. Több ízben ír német nyelven a bizanci-magyar kapcsolatokról, majd magyarul a Dukas Mihály-korona céljáról és olasz nyelven a bizanci birodalom hadügyéről.

Kedvelt témaköre volt hadtörténeti kérdések vizsgálása. Ezen a területen azt igyekezett kimutatni, hogy az ú. n. turáni kultúrkörbe tartozó népek hosszú századokon át bizonyos kontinuitást őriztek meg. Különösen szembeszökő ez a kontinuitás a turáni népeket annyira jellemző lovasíjjász taktikában, amelyet az ókori kultúrnépek is oly nagy buzgalommal igyekeztek elsajátítani, mihelyst valamelyik turáni néppel érintkezésbe kerültek. Ezt a célt szolgálta mindjárt pályája elején alapos szaktudással megírt akadémiai székfoglalója: „Bölcs Leó Taktikájának hitelessége magyar történeti szempontból.“ Ennek második részében antik feljegyzések alapján bizonyítja, hogy az ókori forrásokból ismert turáni népek lovasíjjász taktikája mindenütt azonos. Ezeket a gondolatokat folytatta „Az ősmagyar hadművészet fejlődése és hatása Nyugateurópára“, továbbá „Die militärischen Reformen des Kaisers Herakleios“ c. munkáiban és számos cikkében.

Amilyen gyorsan ívelt pályája élete első felében a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagság és az egyetemi tanszék elnyeréséig, úgy halmozták el később itthon és külföldön kitüntetésekkel és kitüntetés számba menő megbízásokkal. A nemzetközi bizanci kongresszusok állandó szótári bizottságának, a római Academia degli Arcadi, az athéni Bizanci Társaság, a konstantinápolyi Magyar Tudományos Intézet igazgatótanácsának, a budapesti Philologiai Társaságnak stb. stb. tagja, a Byzantinische Zeitschrift magyar referense. A II. o. magyar érdemkeresztén kívül több külföldi kitüntetésben részesült. Elnyerte a bolgár Polgári Érdemrend nagy tiszti keresztjét a csillaggal, a bolgár Szent Sándor Rend parancsnoki keresztjét, a görög I. György király Rend parancsnoki keresztjét stb. Rendszeresen résztvesz és képviseli hazánkat a belgrádi, athéni, szófiai és római nemzetközi bizantinológiai kongresszusokon, ahol részint előadásokat tart, részint pedig elnököl. Mint vérbeli tudós természettől csendes, szerény, halkszavú egyéniség volt, aki egész biztos dolgozószobájának csöndes magányában érezte magát a legjobban. De örömmel vállalta a nyilvános szereplést is a kongresszusok hangos vitaulésein, mert így szerzett a magyar tudománynak külföldön is megbecsülést és elismerést. Ugyanígy ápolta baráti kapcsolatait a leghíresebb külföldi bizantinológusokkal; hogy a sok közül csak egypár közismert

nevet említsünk, barátai közé tartoztak: Heisenberg, Dölger, Koukoules, Mercati és Filov. E bámulatosan sokoldalú tudományos és társadalmi szereplések közben sohasem feledkezik meg tanári hivatásáról. Az új egyetemen az ősi debreceni református Kollégium tradicionális szellemében fáradozik a klaszszikus görög és latin kultúra értékeinek tovább plántálásán. Tagja az Országos Felsőoktatási Tanácsnak és a debreceni m. kir. Középiskolai Tanárvizsgáló Bizottságnak. Több mint negyedszázados egyetemi működése alatt az alaposan képzett középiskolai görög és latin tanárok egész gárdája kerül ki keze alól. Tanítványai nemcsak a tudóst látják benne, hanem egyéniségének hatása alá kerülnek, és megérik, hogy mesterük valójában pártfogójuk is, aki együttérez velük, sikraszáll jogos kívánságaikért, és küzdelmeikben segítő kezét nyújtja feléjük. Darkó Jenő tudja, hogy a Gondviselés nem ad könnyűszerrel utódokat a lemondással teljes, önzetlen tudományos munka embereinek. Sokat kell keresni, kutatni, korholni és biztatni, amíg a mester megtalálja azt, aki méltó arra, hogy rábizassék egy élet tudományos munkájának, szellemi örökségének folytatása. És még akkor is kérdéses, elég erős lesz-e a tanítvány vállalni ezt a feladatot? Darkó Jenő jól tudja mindezt, de érzi, hogy neki nem szabad csüggednie, meghátrálnia. Acélos atlétalelkében mérhetetlen energiák feszülnek és küldetése nem lehet más, mint a feltétlen tékozló szellemi magvetés. Mindegy, hogy kihajtanak-e a magvak, lesz-e belőlük bő termés! Mintahogy az örök tékozló, a természet nem fukarkodik és takarékoskodik, úgy kell neki is eltékoznia kincseit, mert magyarnak és tudós-nak született.

Saját tudományszakjának művelésén kívül nagy gondot fordít a debreceni Tisza István Tudományegyetem továbbfejlesztésére. Kétizben volt a Bölcsészeti kar dékánja és egyszer az egyetem rektora. Rektorságának évében folytak a Központi egyetem építkezései; mint dékán viszont a francia, angol, olasz és a kelet-európai történet tanszékének megszervezése ügyében fáradozik.

Nem hagyhatjuk szó nélkül Darkó életének e rövid méltatásában azt a munkásságot sem, amelyet a Tisza István Tudományos Társaság érdekében kifejtett. Egyike volt e Társaság alapító tagjainak, majd osztályelnöke, végül pedig 1936-ban elnöke lett. E minőségben főleg arra törekedett, hogy az érdek-

lődést a tudományos munka iránt fokozza és a vidék szellemi életét a Társaság működési körébe kapcsolja. A szervezésen és az adminisztráción kívül természetesen tevékeny részt vett a Társaság tudományos munkájában is. A Tisza István Tudományos Társaság kiadványaként jelent meg utolsó nagyszabású tudományos dolgozata is „A magyar huszárság eredetét”-ről.

Mindazt, amit Darkó alkotott, a magyarság és a magyar tudomány érdekében tett, felsorolni époly nehéz és hosszadalmas lenne, mint hiánytalanul összeállítani azoknak a kitüntetéseknek és elismerő okleveleknek listáját, amelyek hosszú munkássága folyamán még életében osztályrészül jutottak. Elégedjünk meg ez alkalommal annak a két külföldi kitüntetésnek megemlékezésével, ami a tudósnek szólt és ami valószínűleg neki is a legkedvesebb volt. 1937-ben mint a debreceni egyetem kiküldöttje résztvett az athéni, 1939-ben pedig a szófiai egyetem jubiláris ünnepségein. Ezzel az alkalommal mindkét egyetem tiszteletbeli doktorává avatta. Ennél nagyobb kitüntetés külföldön magyar tudóst nem érhet.

Erre a magaslatra érkezett 1939-ben életének szinte szakadatlanul emelkedő pályája. Elnyerte majdnem mindazt, ami antik görög gondolkozás szerint az emberi boldogság, az eudaimonia feltétele. Tiszta, kálvinista lelkiismerettel, szellemi és testi erejének töretlen épségében örülhetett még röviddel halála előtt is a munkának. Hiszen a szemtanuk szerint makacs szívósággal még betegen sem tudott lemondani tudós munkájáról. A megbecsülés, elismerés és kitüntetés ezer jelével halmozták el. És mindenek felett ott volt mellette rajongva szeretett családja. Mit kívánhat még ennél többet ember a halál előtt? Görög ideálok szerint talán semmi többet. De Darkó Jenőnek bizonyára lett volna még egy kívánsága. Ha a jövőbe lát azon az utolsó januári vasárnapon, talán erőt vesz akadályokat nem ismerő szívós szelleme a betegségen, ha tovább nem is, de legalább még egypár hónapig, hogy megérje a Székelyföld, szeretett szülőfaluja felszabadulását.

DARKÓ JENŐ BIBLIOGRÁFIÁJA.

1. *A latin nyelvben előforduló -vi perfectum magyarázata.* (Kéziratban. A budapesti egyetemen az 1901—1902. tanévben pályadíjat nyert.)
2. *A κοινή viszonya az ógörög dialektusokhoz.* Budapest EPhK, 1902.
3. *Az újjörög νεφεδ szóról.* Budapest, EPhK, 1902.
4. *A byzantiumi philologia fejlődése, mai állása és feladatai.* Budapest, EPhK, 1902.
5. *Adalékok Laonikos Chalkondyles történetírói egyéniségének jellemzéséhez.* Budapest, 1907. Különlenyomat a budapesti VII. ker. áll. főgimn. 1906—1907. tanévi Értesítőjéből.
6. *A görög philologia célja.* Megjelent a debreceni Református főiskola 1908—1909. tanévi Évkönyvében.
7. *A görög nyelv thesaurusának terve.* Nyelvtudomány 2., 1909.
8. *Emlékezés Krumbacher Károly tiszteleti tagról.* Budapest, 1910. Akadémia.
9. *A magyarokra vonatkozó népnevek a bizánci tróknál.* Budapest, 1910.
10. *Laonikos Chalkondyles nyelvéről.* Budapest, 1912. EPhK.
11. *Bölcs Leo Taktikájának hitelessége magyar történeti szempontból.* Budapest, 1915.
12. *Az ősmagyar hadiszervezet és taktika.* Debrecen, 1916.
13. *A veszprémvölgyi apácázárda oklevelének hitelességéről.* Budapest, 1917. EPhK.
14. *Beszédek Erdélyért.* Debrecen, 1919.
15. *Pecz Vilmos r. tag emlékezete.* Budapest, 1925. Akadémiai Emlékbeszédek.
16. *Platontól Plethonig.* Budapesti Szemle, 1925. okt.-nov.
17. *Vindiciae Laoniceae.* Budapest, 1926. EPhK.
18. *Laonici Chalcocondylae Historiarum demonstrationes.* Tomus I—II. Budapest, 1927.
19. *Jelentés a Belgrádban tartott II. nemzetközi byzantinológiai kongresszusról.* Akadémiai Értesítő, XXXVIII.
20. *Neue Beiträge zur Biographie des Laonikos Chalkokandyles.* Leipzig, 1927. Sonderabdruck aus d. Ungarischen Jahrbüchen XIII 1—2.
21. *Tisza István ethikai eszméi.* Debrecen, 1928.

22. *Rectori beszédek a debreceni m. kir. Tisza István Tudományegyetem 1928—29. tanévében.*
23. *Gróf Széchenyi István görög tanulmányai.* Debrecen, 1928.
24. *Bury Bagnell János I. tag emlékezete.* Akadémiai Emlékbeszéd. Budapest, 1930.
25. *Antik eredetű hatások a magyar szépprózai stílus kialakulására.* Budapesti Szemle, 1930 augusztus.
26. *Ἑλληνοσυγγραφικαὶ σχέσεις κατὰ τοῦς Βυζαντινοῦς χρόνου.* Athén, 1931.
27. *Jelentés az Athénben tartott III. nemzetközi byzantinológiai kongresszusról.* Budapest, 1931. Akadémia.
28. *Περὶ τῆς ἱστορίας καὶ μνημείων τοῦ Μουχλίου.* Athén, 1931.
29. *Neue Emendationsvorschläge zu Laonikos Chalkokandyles. Byz. Zeitschrift 32., 1932.*
30. *Ἡ ἱστορική σημασία καὶ τὰ σπουδαιότερα ἐρεῖπια τοῦ Μουχλίου.* Athén, 1933.
31. *Byzantinisch-ungarische Beziehungen in der zweiten Hälfte des XIII. Jahrhunderts.* Ungarische Jahrbücher. Weimar, 1933.
32. *Zu den byzantinisch-ungarischen Beziehungen.* Berlin-Leipzig, 1933. Sonderabdruck aus d. Ungarischen Jahrbücher XIII 1—2.
33. *Az ősmagyar hadművészet fejlődése és hatása Nyugateurópára.* Pécs, 1934.
34. *Turáni hatások a görög-római hadügy fejlődésében.* Hadtörténelmi Közlemények. XXXV., I—II., 1934.
35. *Jelentés a Szófiában tartott IV. nemzetközi byzantinológiai kongresszusról.* Akadémiai Értesítő XXXVIII.
36. *Die militärischen Reformen des Kaisers Herakleios.* Sofia, 1935.
37. *Influences touraniennes sur l'évolution de l'art militaire des grecs, des romains et des byzantins.* Bruxelles, 1935. (Extrait de Byzantion, Tome X. 1935.)
38. *Die Gründung der Festung Muchli.* Athén, 1935.
39. *A Dukas Mihály-féle korona célja és jelentősége.* Budapest, 1936. EPhK.
40. *Utóhang a Dukas-féle korona eredeti jelentőségének a megítéléséhez.* Budapest, 1936. EPhK.
41. *Die ursprüngliche Bedeutung des unteren Teiles der ungarischen heiligen Krone.* Praha, 1936. (Seminarium Kondakovianum.)
42. *La militarizzazione dell'Impero Bizantino.* Róma, 1936.
43. *A turáni kultúra jellemvonásai és jelentősége.* Budapest, 1936.
44. *A Rómában tartott V. nemzetközi byzantinológiai kongresszus.* Debreceni Szemle 11., 1937.
45. *A magyar huszárság eredete.* Pécs, 1937.
46. *Népességi mozgalmak Erdélyben és környékén a középkorban.* Debrecen, 1938.
47. *A romániai magyar kisebbség kulturális helyzete.* Debrecen, 1938.
48. *La situazione culturale delle minoranza ungherese in Rumania.* L'Europa Orientale, 1939. III—IV., 1939.
49. *Die siebenbürgische Frage.* Budapest, 1940.

50. *A szófiai egyetem 50 éves jubileumi ünnepén elmondott két beszéd.*
Megjelent: Fêtes jubilaires du cinquantenaire de la fondation
de l'université 1888—1938. Sofia, 1940.
51. *Die Übersiedlung der Walachen vom Süden nach Norden der Donau.*
Bulletin de la Société Historique Bulgare. Vol. XVI—XVIII.
Sofia, 1940.
52. *Die siebenbürgische Frage. Studien aus Vergangenheit und Gegen-
wart Siebenbürgens.* Études sur l'Europe Centre-Orientale No. 24.
Budapest, 1940.
53. *Die Landnahme der Ungarn und Siebenbürgen.* Budapest, 1940.
54. *Die kulturelle Lage der ungarischen Minderheit Rumäniens.* Buda-
pest, 1940.
55. *Die rumänische Agrarreform und die ungarischen Kirchen.* Budapest,
1940.
56. *Zur Frage der urmagyarischen und urbulgarischen Beziehungen.*
Ungarische Rundschau.
57. *Die letzten Geschichtschreiber von Byzanz.* Ungarische Rundschau.
58. *A görög keleti magyarság sorsa a történet folyamán.* Magyar Kelet
V. évf. 4—5.
59. *A görög keleti nemzetiségi egyházak kialakulása hazánk területén
és az 1868. évi IX. tc. Magyar Kelet V. évf. 5. sz.*

KÖNYVISMERTETÉSEK.

- Reitzenstein: *M. Terentius Varro und Johannes Mauropus.* 1901.
- Krumbacher: *Ein dialogischer Threnos auf den Fall v. Constantinopel.*
1902.
- Krumbacher: *Das Problem der neugriechischen Schriftsprache.* 1904.
- Szigeti: *Chalkondyles.* 1905.
- Pecz Vilmos: *A classica philologia jövője.* 1906.
- Lukinich Imre: *Menander Protector fennmaradt töredékei stb.*

NÉPSZERŰSÍTŐ CIKKEK.

*Újabb külföldi munkák a byzantiumi philologia terén, Az oberammergau-i
passiójáték, Az osztrák archaeologiai intézet ünnepélyes megnyitása
Athénben, Valaoritisz úgörög költő, Az angorai csata, Bizánc
elégítettél kér, Teodóra, A humániórák ma, Bizánc és a keleti kér-
dés, Humánizmus és szocializmus stb., stb.*

DEBRECENI EGYETEM KÖNYVTÁRA

13245 / 1958